

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Fenomén lásky a smrti v Schopenhauerově díle

Miroslava Protivenská

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Fenomén lásky a smrti v Schopenhauerově díle

Vedoucí práce:

PhDr. Stanislav Stark, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce: *PhDr. Stanislavu Starkovi, CSc.*
Především za přínosné konzultace a cenné rady, které mne při psaní této práce navedly správným směrem. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, svému příteli a kolegům v práci za jejich trpělivost a podporu.

Prohlášení

*„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem *Láska a smrt* v Schopenhauerově díle napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“*

Plzeň, duben 2012

.....

1 Úvod	4
2 Charakter Schopenhauerova filosofického myšlení	5
2.1 Osobní život	5
2.2 Studium	7
2.3 Zdůvodnění názoru na ženy	8
2.4. Kariéra	8
2.5. Počátky tvorby	9
3 Schopenhauerův pohled na téma lásky a smrti	9
3.1 Pohled na svět	9
3.2 Metafyzika lásky a hudby	11
3.2.1 Pojem lásky	13
3.2.2 Souhrn Schopenhauerova názoru na lásku	15
3.3 O smrti	15
3.3.1 Pojem smrti	18
3.3.2 Sebevražda	19
3.3.3 Shrnutí Schopenhauerova názoru na smrt	19
3.4 Eristická dialektika	19
3.5 Animální magnetismus a magie	22
3.6 Schopenhauer a náboženství	23
4 Charakter Nietzscheova filosofického myšlení	23
4.1 Inspirace Schopenhauerem	24
4.1.1 Kritika Schopenhauerova pojetí smrti	25
4.1.2 Odlišný přístup k lásce	25
4.1.3 Inspirace Schopenhauerem na téma eristické dialektiky	31

5	Názor na pojmy láska a smrt od Schopenhauerova současníka Sorena Kierkegaarda.....	31
6	Schopenhauerův odkaz	34
7	Závěr	36
8	Resumé.....	37
9	Seznam použité literatury.....	38

1 Úvod

V bakalářské práci, která byla nazvána „Fenomén lásky a smrti v Schopenhauerově díle“, bych chtěla na začátku v krátkosti předestřít Schopenhauerovo dětství a období dospívání. To činím zejména kvůli dokreslení atmosféry, ve které mohla jeho životní pouť do značné míry ovlivnit jeho tvorbu. Důvodem pro výběr tohoto tématu byla v té době rozečtená kniha „Metafyzika lásky a hudby“ od stejnojmenného autora.

Zjistila jsem, že Arthur Schopenhauer byl a je stále považován za velmi kontroverzního filosofa, který byl za své dílo celkem tvrdě kritizován. Doufám, že se mi podaří osvětlit jeho stěžejní myšlenky natolik, abych uvedla i jeho bezesporný přínos do filosofické a etické problematiky.

Práce je založena hlavně na komparaci dvou filosofických osobností 19. století, Arthura Schopenhauera a Friedricha Nietzscheho. Objeví se i několik poznámek od autorů, bez jejichž reakce či trefného bonmotu by práce netvořila ucelené pojednání. V další části se budu zabývat přímo Schopenhauerovým přístupem k tématům lásky a smrti formou analýzy. Jeho dílo je protkáno myšlenkami, jež převzal od různých filosofů. Dokonce i od těch, se kterými jinak nesouhlasil. Pro práci využiji především dvě jeho knihy, na základě kterých je práce vypracována. Jsou jimi publikace „Metafyzika lásky a hudby“ a „O smrti“. Knihy mne oslovily zejména zvláštním stylem řazení myšlenek a vyjadřování. Nejde o typickou literaturu, člověk se musí soustředit a zamyslet se. Mnohdy až na několikátý pokus si uvědomí, co chtěl autor dílem říci, jaký pocit chtěl ve čtenáři zanechat. Tyto dvě stěžejní Schopenhauerovy publikace doplňuji dalšími díly, které nějakým způsobem s tématem souvisí, a pro celistvost je nutné je zde uvést. Krátkou část budu věnovat Schopenhauerově eristické dialektice.

Práce je tedy setříděním myšlenek a poznatků k tomuto tématu v ucelené formě. Doufám, že poskytne nezasvěcenému čtenáři realistický pohled, jakým bylo na toto téma v dané době nahlíženo a jaký názor jsem k tomuto tématu přijala já sama.

2 Charakter Schopenhauerova filosofického myšlení

Schopenhauer uvažuje o světě a podstatě člověka z hlediska vnitřní zkušenosti. Nelze ignorovat myšlenku, že chceme-li svět dokonale poznat, musíme dokonale poznat právě sami sebe. Každý způsob, jak dosáhnout poznání niternosti individua, je projevem vůle. Ve svých knihách také označuje vůli, kterou nazývá pojmem světová vůle. Tímto termínem označuje veškeré přírodní úkazy i lidské projevy. S vůlí tedy vše souvisí, ať je vědomá nebo nevědomá. Láska a smrt jsou tedy také nevyhnutelně projevem oné vůle.¹

2.1 Osobní život

Otcem Schopenhauera byl Heinrich Floris Schopenhauer. Byl to zodpovědný, schopný a velmi bohatý obchodník. Pocházel z Gdaňska. Jeho žena se jmenovala Johanna. Arthur se narodil 22. února roku 1788 v Anglii, kterou jeho otec považoval za nejsvobodnější zemi ze všech. Chtěl, aby stejná práva, která mají Angličané, měl i jeho syn. Do Anglie se stěhovali kvůli hrozící invazi ze strany Pruska. Roku 1797 přišla na svět jeho jediná sestra Adele. Stěhování mu nepůsobilo žádný problém, jednak obchodoval s Londýnem a navíc Anglii jako zemi velmi obdivoval. Vše, co bylo anglické, mu připadalo velmi výjimečné a vznešené. V době stěhování bylo Arthurovi pouhých 9 let a matka se od něj začala se svou péčí a zájmem odvracet. Jedním z důvodů bylo, že se v té době projevovala jeho zvláštní povaha a ona se ani nesnažila mu porozumět. Schopenhauer byl už od mládí velmi inteligentní. Bohužel trpěl panickým strachem a svým záchvatům často propadal. Dokonce v dospělém věku přiměl svého sluhu, aby za ním chodil s odstupem třiceti kroků a sledoval, jestli se lidé za ním otáčejí, sledují ho, nebo si o něm dokonce šeptají. Byl zkrátka velmi podezřavý, zejména v pozdějším věku.²

Arthurovi bylo pouhých 16 let, když otec tragicky zahynul. Dospěl k názoru, že pokud se může něco takového stát tak hodnému a váženému člověku, pak je se světem něco v nepořádku. Po otcově smrti se spolu s matkou odstěhoval do německého Výmaru. Jeho matka se posléze stala známou a uznávanou

¹ [cit. 2012-28-2] Dostupný <http://cs.wikipedia.org/wiki/Arthur_Schopenhauer>

² MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 10-11, 31-32

spisovatelkou románových scénářů. Bohužel její syn Arthur nebyl podle jejích představ vhodným členem jejích nových společenských kruhů, ve kterých se začala pohybovat. Právě díky svému intelektu a jinému nazírání na svět byl pro ni, žádanou v kulturních kruzích, přítěží a dá se říci, že dokonce ostudou. Také Arthur se pravidelně setkával s množstvím známých osobností. Mezi nimi nechybělo ani osobní setkání s Goethem, které mělo vliv na celý Schopenhauerův zbytek života.³

V období, kdy Arthur navštívil svoji matku, nedokázali spolu normálně komunikovat. Jakákoliv nevinná poznámka vyvolala hádku, a proto si začali psát dopisy.⁴

Jediná stvoření, která opravdu miloval, byla zvířata. Strávil totiž několik let na statku poblíž Gdaňsku a zde si povšiml vrozených vlastností u jednotlivých druhů zvířat. Jeho myšlenky směřovaly k tezi, že i lidé jsou na tom velmi podobně a jejich vrozená povaha se dá jen stěží ovlivnit. Stejně se vyjadřoval Herakleitos, který viděl v povaze člověka jeho vlastní osud. V průběhu dospělosti věnoval největší pozornost svým psům. Kolemjdoucím lidem nevěnoval žádnou pozornost, dokonce nebyl ani ochoten pohlédnout jim do tváře.⁵

Velmi důležitým okamžikem v Schopenhauerově dětství byla tragédie, která se odehrála v rodině pana Ernsta Büchera. Byl to obyčejný obchodník s potravinami, jehož největším koníčkem byla výstavba miniaturní vesničky. Ve chvíli, kdy zastavěl celou místnost, vyměnil tuto zálibu za jakési mumlání v malé rohové místnůstce. Nemohl spát, chodil do této místnosti a šeptal si pro sebe stále častěji. Jednoho dne si zavolal svoji ženu, něco zamumlal, a zastřelil ji a následně sebe. Od té chvíle šli městem zvěsti o tom, že z jejich domu je slyšet šepot a sténání. Lidé si zkrátka mysleli, že tam straší. Devítiletý Arthur, který kamarádil s Gottfriedem Janischem, nebyl vyděšen jako ostatní lidé. Naopak je to oba velmi zajímalo a nějaká vnitřní zvědavost je táhla podívat se na oné místo. Zjistit, co je na těchto zvěstech pravdivé.⁶

Několikrát dům navštívili a důkladně prozkoumali. Kromě zatuchlého vzduchu a vrzání starých trámů domu však nic nepřírozeného neobjevili.

³ MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 24, 76-77

⁴ tamtéž, str. 95

⁵ tamtéž, str. 25, 27

⁶ tamtéž, str. 37-38

Arthurovi stále vrtalo hlavou, zda opravdu neslyšel nějaké podivné mumlání. Nakonec mu představa mumlání začala připadat jako skutečná vzpomínka. Chtěl se s tím svému příteli Gottfriedovi svěřit, ale to už nestihl. Otec následně Arthura poslal bydlet a učit se ke svému francouzskému obchodnímu partnerovi žijícímu v Le Havru. Hlavní podmínkou bylo, aby se během jednoho roku naučil francouzský jazyk. Naštěstí Arthur byl v jejich rodině velmi kladně přijat a on sám se tam cítil opravdu dobře. Jeho přítel vak během této doby zemřel.⁷

Zášť pociťoval k lordu Byronovi. Bylo to velmi osobní a vyvrcholilo to na schůzce s dívkou, o kterou Arthur jevil značný zájem. Jmenovala se hraběnka di Tiepolo a právě ve chvíli, kdy se jí snažil osvětlit hlubokomyslné body své filosofie, projížděl tudy lord Byron. Hraběnka očividně vypustila z mysli veškerá jeho slova a vše, na čem jí záleželo, byl právě lord Byron. Zde Arthur pocítil osobní prohru.⁸

Celý život pokoušel štěstí v loterii. Ani ne tak pro výhru, jako pro pocit, že než nevsadit a nemít žádnou šanci, pak raději vsadí a šanci mít bude, přestože naprosto zanedbatelnou. Neodpustil by si, aby té šance nevyužil.⁹

Krátce před smrtí Schopenhauer řekl: „Psal jsem vždy, když jsem měl, co bych řekl.“¹⁰

2.2 Studium

Studium započal v Göttingenu a posléze v něm pokračoval v Berlíně. Navštěvoval wimbledonskou školu, která ubíjela jeho smysly. Otupovaly ho neustálé motlitby za mrtvé a tresty za neposlušnost. Vše bylo zahaleno v hávu křesťanské nauky. Studoval přírodní vědy a filosofii. Ve Výmaru a v Drážďanech byl soukromým učitelem. V Drážďanech se také věnoval psaní. V tomto období vznikl jeho slavný spis „Svět jako vůle a představa“. On sám se považuje za dovršitele díla Imanuela Kanta. K němu samému zaujal kritický postoj Friedrich Nietzsche. Na individuální život nazírá jako na neutuchající soužení se po něčem, co tak jako tak vede ke smrti. Přirovnává narození jedince

⁷ MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 40-41

⁸ tamtéž, str. 115

⁹ tamtéž, str. 118

¹⁰ SCHOPENHAUER, Arthur: *O filosofech a filosofii*. 1999, str. 71

k natažení hodinového strojku, který až dotiká svoji kratochvíli, nastoupí na jeho místo nový jedinec a koloběh vůle k životu tak pokračuje donekonečna.¹¹

2.3 Zdůvodnění názoru na ženy

V době, kdy navštěvoval wimbledonskou školu, dostal dopis od své matky, ve kterém si stěžovala na nudu, která ji ničí. Ale on měl už svůj vlastní názor na věc. Vinu přikládal jí samé. Otec se kvůli zajištění rodiny ničil a ona myslela jen na zábavu. Takto ji odsoudil. Začal tedy odsuzovat všechny ženy za to, že své manžele využívají ke svému prospěchu. Viděl to tak hlavně ve chvíli, kdy jeho otec onemocněl a matka se místo péče o něj chodila bavit s přáteli.¹²

Jeho matka mu neustále velmi ubližovala, alespoň podle jeho slov. Díky tomu, že mu působila tíživá vnitřní muka, odsoudil ženské pohlaví jako tvory bez smyslu pro pochopení a spravedlnost. Podle jeho slov jsou ženy sice inteligentní, ale snadno lze ovlivňovat jejich city, především soucit je prý brzdí.¹³

2.4. Kariéra

Jeho osud se ubíral směrem k vyučování na Berlínské univerzitě. Zde prohrál souboj o pozornost studentů s Hegelem, který na této univerzitě působil, a proto se po pouhém jednom semestru stáhl do ústraní. Toto ponížení mělo velký dopad na další Schopenhauerovu tvorbu. Jeden z univerzitních kolegů označil jeho práci „Eristická dialektika“ za utrhačnou lež. V této době začínal tíhnout k pesimismu a averzi vůči citům. Vyhrál prestižní filosofickou soutěž v Norsku, ale uznání kolegů se přesto nedočkal. Jeho reakcí bylo napadání jejich myšlenek. To nemohlo mít jiný dopad, než vytvoření samotářského člověka, který zemřel jako starý zahořklý muž ve věku 72 let. Smrt ho zastihla roku 1860 ve Frankfurtu nad Mohanem, kam se odstěhoval z Berlína, kde vypukla cholera.

¹¹ BLECHA, Ivan: *Filosofická čítanka*. 2002, str. 389-390

¹² MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 14, 19

¹³ tamtéž, str. 24, 30

2.5. Počátky tvorby

Rozpor můžeme najít i v jeho základních myšlenkách. Spjoval totiž inteligenci s dobrem a vůli se zlem. On sám o sobě tvrdil, že inteligenci zdědil po matce a silnou vůli po otci. Pak je zde ovšem rozpor, proč svého otce miloval a matku nenáviděl. To zatím nikdo nedokázal objasnit.¹⁴

Obdivoval a hlásil se k pracím Kantovým a Platónovým. Snažil se jejich díla spojit. Také obdivoval staroindické Vědy, o nichž prohlásil, že jsou nejvznešenějším produktem lidského ducha. Naproti tomu tvrdá slova kritiky vždy věnoval Hegelovi. S největší pravděpodobností pro spory, které s ním měl na univerzitě v Berlíně, kde byl také profesorem.¹⁵

Přesto, že byl velmi zaujatý proti jistým filosofům a především vůči Hegelovi, stejně jako on odmítal materialismus.¹⁶

V umění vidí východisko. Díky němu dosahujeme krásy. Kde je krása, je podle něho také skutečná pravda.¹⁷

3 Schopenhauerův pohled na téma lásky a smrti

Schopenhauer věnoval každému z těchto témat jeden spis. Základ jeho myšlenek lze tedy vyčíst převážně v nich. Pro celkový obraz v rámci jeho práce v předešlých i následujících letech je nutné doplnění ostatními díly.

3.1 Pohled na svět

Byl velkým kritikem rozumu jako něčeho, co by mělo tvořit základ života, byť je pro člověka velmi důležitý. Inspiroval zejména známého filosofa Friedricha Nietzscheho. Základním tématem jeho prací je člověk a jeho úděl ve světě. Svět staví na zkušenosti. Mnoho poznatků čerpá z moderní přírodovědy. Na lidské tělo nahlíží jako na individuální subjekt. Tvrdí, že svět lze poznat pouze skrze člověka. Skrze jeho mozek se dostaneme na základ toho, jak svět vnímáme a jakou roli v něm hraje sama vůle. Podle Schopenhauera se

¹⁴ MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 84

¹⁵ MAJOR, Ladislav: *Dějiny poklasické filozofie v 19. a na počátku 20. Století*. 1991, str. 13

¹⁶ MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 60

¹⁷ MAJOR, Ladislav: *Dějiny poklasické filozofie v 19. a na počátku 20. Století*. 1991, str. 16

individuální vůle neustále zdokonaluje a díky tomu se zvyšuje intelekt nás samotných. To má jednoduché biologické opodstatnění – vyvíjí se naše nervová soustava, a to má vliv i na naše jednání. Právě proto je u něj člověk na té nejvyšší vývojové příčce. Sám Schopenhauer říká, že existují i zvířata se schopností rozvažování, ale jen člověk má schopnost rozumu.

Součástí lidského života je podle něj zlo. To vidí v tom, že člověk se od narození do smrti štve za ukojením svých potřeb a tužeb. Ve chvíli, kdy jednu potřebu uspokojí, objeví se místo ní touha po něčem jiném. Tento bludný kruh se neustále opakuje. Proto se prohlubuje i utrpení člověka, který tímto způsobem nemůže nikdy nabyt pocitu plného uspokojení. Například zatouží-li člověk po moci, pak poznává, že největší úskalí může čekat od jiného člověka. Důkazem toho jsou všechny války, co kdy proběhly, probíhají a zajisté probíhat i nadále budou. Schopenhauer díky tomu nevěří, že mírové smlouvy dokáží tento koloběh zastavit. Samozřejmě zlo vidí i v konci lidského života – smrti. Člověk se liší od zvířat hlavně tím, že si uvědomuje svou konečnost. Život je tedy jen ubíhání času, než dospěje k svému závěru. Lidé se všemožně snaží smrt ošálit. Ve chvílích, kdy již nevidí jiného řešení, se uchýlí k sebevraždě, popřípadě prosbě o ukončení jejich života nějakou humánní cestou. Tato forma prosby o zbavení života je nám známa jako euthanasie.¹⁸ Ve většině zemí není povolena. Například v Evropě je legalizována pouze v Nizozemí a Belgii.¹⁹

Jsou tři cesty, jak dosáhnout míru a klidu duše. První je umění, jež nám ukazuje krásu a sděluje nějakou myšlenku. Kupříkladu v hudbě spatřoval nejušlechtlejší umění, které dokáže vyjádřit pravý cíl vůle. Dokáže umělce vytrhnout z běžného světa a přenést ho do jiného, prostého shonu a bolesti. To je však chvílkové. Druhá je schopnost univerzálního soucitu. Toho jsou schopni jen velmi výjimeční lidé. Odedávna je nazýváme světci. Jsou plni lásky k druhým a porozumění. Dobrovolně si upírají tělesné žádosti a tím postupem času dosáhnou vytouženého stavu splynutí. Třetí cestou je dosáhnutí klidu vykoupením za cenu vlastního utrpení. Podle Schopenhauera to, co člověka zcela určuje, je jeho charakter. Činy člověka mluví za jeho charakter. Máme ale na rozdíl od zvířat svobodu volby. Máme totiž rozum a ten nám pomáhá najít správnou cestu a způsob, jak dosáhnout svého cíle. Cíl jako takový zvolit

¹⁸ HOLUB, Josef. LYER, Stanislav: *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem na k slověv kulturním a cizím*. 1978, str. 156: usmrcení člověka ze soucitu. Slož. z řec. *eu-* a *thanatos* smrt od *theinō* zabíjím

¹⁹ [cit. 2012-22-4] Dostupný: <<http://www.tribune.cz/clanek/10642>>

neumíme, ale cestu k němu spolu s vhodnými prostředky ano. Zde je také vyvoleným jedincům dána možnost volby. Ta volba je žít nebo zemřít. Schopenhauer vidí ve volbě zemřít svobodu. Jde podle něj o osvobození od vůle k životu. Vůle spěje k sebepoznání a vykoupení.²⁰

O lidské svobodě můžeme mluvit pouze v tom smyslu, že jen v člověku samém je příhodné místo k sebepoznání vůle. Je jen velmi málo vyvolených světců nebo napravených hříšníků, kteří mohou svobodně popřít vlastní vůli k životu. Je to dar. Například Schopenhauer velmi obdivoval v křesťanství stať o sebeobětování Ježíše Krista. Taktéž i část o vykoupení všech lidských hříchů a jejich očištění před Bohem. V Ježíši vidí právě ono překonání vůle k životu. Schopenhauer je tedy fatalista plný pesimismu. V jeho očích je totiž optimismus jen projevem nevyzrálého ducha.

Život ovládá právě naše povaha. Ta nás celým procesem žití provází a to, jaký názor si na svět utváříme, je výsledkem mnoha zkušeností hlavně z dětského období. Například na něj velmi doléhal způsob jeho výchovy. Rodiče svěřili Arthurovu výchovu sluhům a sami se zatím oddávali debatám.²¹

3.2 Metafyzika lásky a hudby

V této knize se snaží Schopenhauer vysvětlit průběh sexuální lásky jako biologického procesu a to spolu s emocemi, které při tom vznikají. Metafyzika lásky tvoří 44. kapitolu jeho hlavního díla „Svět jako vůle a představa“.

„Jen pravda jest krásná, ona je lásky hodna“, řekl Boileau.²²

Láska je hlavním tématem ve většině dramatických i komických děl, mezi kterými jako nejproslulejší můžeme uvést slavnou divadelní hru Romeo a Julie od Williama Shakespeara. Básníci reflektují pouze na to, co je našemu životu vlastní. Schopenhauer dále mluví o tom, že jen hrstka filosofů se zajímala o toto téma. Mezi ně čítá Platóna, Kanta a Spinozu, u kterého se mu obzvláště zamlouvala definice: „Láska je šimrání, provázené představou vnější příčiny“.²³

²⁰ MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 30

²¹ tamtéž, str. 26

²² SCHOPENHAUER, Arthur: *Metafyzika lásky*. 1992, str. 8

²³ tamtéž, str. 8-10

Zamilovanost koření z pohlavního pudu, který je zakódovaný v nás samotných. Jeho cílem je zajištění budoucí generace a vše podřizuje tomuto cíli. Povaha budoucích osob je určena individuálním výběrem jedince. Podle Schopenhauera jsou veškeré milostné hrátky jen cestou jedince, který sleduje svůj vlastní cíl. Tímto cílem je zplození nového individua. Jde hlavně o fyzický prožitek než o otázku lásky jako takové. Zde je láska spíše jakýmsi prostředkem pohlavního pudu, který má zajistit koloběh plození nové generace. Zamilovaní chtějí splynout v jedno tělo, a to se uskutečňuje prostřednictvím bytosti jimi zplozené, která zdědí vlastnosti z obou. Uvádí se, že nová bytost získává charakter od otce, intelekt od matky a ztělesnění od obou.²⁴

Vášeň je nedefinovatelná. Dá se vyjádřit jako vyrovnanost, která začne postupně přecházet ve zmatek. Má-li se jedinec obětovat pro zachování druhu, pak mu příroda vloží do nitra „klam“. Tímto klamem je instinkt. Jde o to, co druhu prospívá. Jde o to, aby se jedinec domníval, že jde za individuálním cílem, a při tom sleduje obecné cíle druhu na základě klamného instinktu. Každý v sobě má instinkt k výběru druhého jedince. Většinou dáváme přednost krásným jedincům, kteří oplývají takovými dokonalými vlastnostmi, které my sami postrádáme. Smyslem instinktu druhu je okouzlení druhým pohlavím. Vzniká zde také velké nebezpečí z hlediska kontroly emocí. Náklonnost k jednomu člověku totiž dokáže vzrůst až do pozice neutuchající vášně a člověk je pro její ukojení ochoten udělat cokoliv. Dokonce je schopen pro ni nasadit vlastní život. Na každého v životě někde taková vášeň čeká. Někdo jí naplní, někoho přivede na pokraj šílenství a někdo dokonce spáchá sebevraždu.²⁵

Musí být co nejlépe poslouženo druhu, hlásá příroda. Tak prostřednictvím instinktu jedinec vyhledává druhého, kterým je okouzlen, a to i za cenu ublížení jinému jedinci. Jiným jedincem je míněn současný druh nebo družka dotyčného. Klam způsobuje u muže či ženy, že si myslí, že v náručí jiného najde mnohem větší rozkoš. Tím si příroda zajišťuje naplnění instinktu plození druhu.²⁶

„Post coitum omne animal triste“ – „Po styku je každý živočich smutný“. Je to způsobeno tím, že klam odezní a dotyčný zjistí, že mu toto pohlavní ukojení nepřineslo více než kterékoli jiné.²⁷

²⁴ SCHOPENHAUER, Arthur: *Metafyzika lásky*. 1992, str. 12-16

²⁵ tamtéž, str. 18

²⁶ tamtéž, str. 19-22

²⁷ tamtéž, str. 23

V lásce je více nestálý muž než žena. Pro ženu je manželská věrnost přirozená, ale pro muže naopak. U muže, jež dosáhne ukojení, začne jeho láska k ženě klesat, avšak u ženy je to obráceně. Příroda to tak nastavila kvůli zachování a rozšíření druhu.²⁸

Existují různé důvody ovlivňující naši volbu ideálního partnera. Je to zejména stáří, zdraví, kostra, tloušťka a krása obličeje. Ženy si vybírají spíše zralé muže v rozmezí od 30-35 let, přičemž pro ně nehraje příliš velkou roli krása, ale přitahuje je plodnost. Jde o to, aby se oba jedinci doplňovali. Proto si nikdo nevybírání partnera podle vlastností, kterými sám oplývá, ale jedince s opačnými vlastnostmi. Přestože máme za to, že si vybíráme dle vlastního vkusu, jde ve skutečnosti o zájem druhu, který má za úkol zachovat genotyp²⁹ lidstva co nejčistší.³⁰

Závěrem lze ukázat, že takovýmto ukojením pohlavního pudu vyvstávají do popředí dvě pravdy. První je nezničitelnost podstaty člověka a druhá, že podstata člověka tkví více v druhu než v jedinci. „Tím tedy dokazuje člověk, že mu je druh bližší než jedinec“.³¹

3.2.1 Pojem lásky

Baruch Spinoza řekl: „Laskavost není nic jiného, leč láska zrozená ze soucitu.“ Ze spravedlnosti lze stupňováním dosáhnout lásky a stupňováním lásky dokonce svatosti. Člověk vnímající takto lásku vidí svět jako jedno velké utrpení a bolest. To vnímá jako svou vlastní bolest. Vykoupit se lze jen sebezapřením vůle k životu.³²

Napoleon řekl: „Odvaha, stejně jako láska, žije z naděje.“³³

Romantická láska je jen iluzí. Lidé mají za to, že se díky ní dostaneme do hry mezi mužem a ženou, ale jsou klamáni svými představami.³⁴

²⁸ SCHOPENHAUER, Arthur: *Metafyzika lásky*. 1992, str. 25

²⁹ HOLUB, Josef. LYER, Stanislav: *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem na k slovům kulturním a cizím*. 1978, str. 179: soubor dědičných vlastností. Utvořeno z řec. *genos* rod a *typon*

³⁰ SCHOPENHAUER, Arthur: *Metafyzika lásky*. 1992, str. 30-32

³¹ tamtéž, str. 55

³² MANN, Thomas: *Věčné myšlenky*. 1948, str. 22-23

³³ MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 86

³⁴ MOORE, Thomas: *Kniha o lásce a přátelství*. 2007, str. 156-157

„Jak vnáším do svého života lásku? Odpovím tak, že se den co den soustředuji na to, co mě na tomto světě nejvíc zajímá, čeho si nejvíce vážím a co nejvíce obdivuji. Tomu věnuji svůj čas a pozornost.“ Pronesl Nathaniel Branden, Ph.D.³⁵

Jak řekl Barry Neil Kaufman: „Pokud představy vedou k určitému typu jednání, je možné, aby nám myšlenky vnesly do života lásku? Určitě. Jsem přesvědčen, že máme-li si vybrat, můžeme se rozhodnout, že budeme milovat, můžeme svou volbu realizovat a je to cosi udržitelného, obnovitelného a neustále se prohlubujícího.“³⁶

Na lidech milujeme různé věci od vlastností po tón hlasu. V každé lásce jde o hodnoty, které my sami považujeme za hodné lásky. Máme rádi, když si náš partner všímá a odpovídajícím způsobem nám to dává najevo. Jde o charakterové vlastnosti i maličkosti. Něco, co nám řekne, že si nás opravdu všímá, že ví, že tu jsme.³⁷

Autor je přesvědčen, že každý je schopen lásky a také, že si ji každý zaslouží. Taktéž říká: „Žádný z nás nemá moc přinutit někoho jiného, aby nás miloval. Všichni jsme však schopni lásku rozdávat, věnovat ji druhým lidem. A když tak učiníme, změníme svou vlastní osobnost a změníme i svět, v němž žijeme.“³⁸

John Gray, Ph.D. řekl: „Láska se stala Svatým grálem naší doby. Lidé jí chtějí stále víc, trápí se, když ji nemají, a zasvěcují celý svůj život tomu, aby jí našli.“³⁹

Erich Fromm v knize *Umění milovat* napsal: „V podstatě jsou všechny lidské bytosti stejné. Všichni jsme součástí jednoho celku, jsme oním celkem. Za daných okolností by pak nemělo hrát velkou roli, koho vlastně milujeme.“ Erich říká, že bychom měli milovat všechny lidi komplexně.⁴⁰

S tím souvisí, co řekl Robert Browning: „S každým mrtvým člověkem umírá i kousek mne samotného a nezáleží na tom, kde to je.“⁴¹

³⁵ SHIELD, Benjamin. CARLSON, Richard: *Knihy nejen o srdci aneb originální úvahy o lásce*. 1996, str. 35

³⁶ tamtéž, str. 39

³⁷ tamtéž, str. 36-37

³⁸ tamtéž, str. 40

³⁹ tamtéž, str. 9

⁴⁰ FROMM, Erich: *Umění milovat*. 1996, str. 36

⁴¹ SHIELD, Benjamin. CARLSON, Richard: *Knihy nejen o srdci aneb originální úvahy o lásce*. 1996, str. 73

3.2.2 Souhrn Schopenhauerova názoru na lásku

Láska podle Schopenhauerovy vize vlastně neexistuje. Jediné reálné je podle něj přírodní moc pohrávající si s naší smyslovostí. Promyšleným klamem nás pudí k rozmnožovacímu aktu.

Nejspíš by sympatizoval s Napoleonovým výrokem: „Odvaha stejně jako láska žije z naděje.“⁴²

3.3 O smrti

V celých dějinách filosofie najdeme hlavně jedno téma, kterému se většina filosofů věnovala, věnuje a věnovat bude. Je jí smrt. Již Sokrates se ve svých dílech snažil člověka na ni postupně připravit. Je veliký rozdíl mezi člověkem a zvířetem v této věci a to ten, že zvíře samo sebe vnímá jako nekonečné. Zvíře nemá tušení o své smrtelnosti, ale toho si je naopak člověk velmi dobře vědom. Z tohoto dokonce vyvstává určitý názor, proč došlo k založení různých druhů náboženství. Byl to pokus o vymanění člověka z jistoty konečnosti. Smrt je po celém světě vykládána různým způsobem. Buď vyvstává názor, že jsme do našeho narození byli nicotní a od našeho narození už budeme jen věční. Druhým názorem je, že nás stvořil někdo jiný, a my za sebe a své činy musíme nést navždy odpovědnost. Smrt zkrátka můžeme brát jako myšlenku absolutního konce nebo právě naopak jako něco absolutně trvalého označovaného jako nesmrtelnost.⁴³

Schopenhauer vychází z empirické skutečnosti, která říká, že všeobecně se člověk ze všeho na světě nejvíce bojí právě smrti. Bojí se o sebe i své nejbližší. Tento strach o své blízké označujeme jako soucit. Člověk, který přihlíží neštěstí druhého a nejeví ony známky soucitu je právem nazýván necitelným.⁴⁴

Vnitřní hlas člověka říká, že smrt je jedním slovem zlo. U zvířat smrt nazýváme zánikem. Strach z přicházející smrti není závislý na našem poznání ani zkušenosti, protože jej pociťujeme my i zvířata, byť nejsou schopna jí porozumět. Člověk i zvíře je vůlí k životu. Jde o pud sebezáchovy. Náš rozum tomu nerozumí, pro něj je hodnota bytí pochybná. Život je pro nás nejvyšším

⁴² MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 86

⁴³ SCHOPENHAUER, Arthur: *O smrti*. 1996, str. 5-6

⁴⁴ tamtéž, str. 7

dobrem se všemi jeho stinnými stránkami. Jen poznání může zmírnit náš strach ze smrti. Ve věci zachování života některá náboženství tímto opovrhují. Náboženství říká, že se držíme něčeho, co je darem Boha a nepatří nám samotným. Věříme-li v posmrtný život jako v naději na lepší život, odkazujeme na to, že tento život není vyhovující. Přesto je zřetelné, že nebytí po naší smrti musí být stejné jako nebytí před naším narozením. Jediná odpověď na to, čím jsme byli v době nekonečnosti před naším narozením je Já. Nemá smysl litovat času, kdy tu již nebudeme, stejně jako litovat času, kdy jsme tu ještě nebyli. Nebytí ale nesmíme považovat za zlo z jednoduchého důvodu, protože předpokladem každého zla je právě ono bytí či dokonce vědomí. To s koncem života ustává, jako když člověk omdlí a taková ztráta vědomí je dočasná. Epikúros správně řekl: „Smrt se nás netýká, když jsme my, není smrt, a když je smrt, nejsme my.“⁴⁵

Všechny živé bytosti touží po životě, a pokud jsou konfrontovány s možností své smrtelnosti, začnou se vši silou bránit. Ve všech bytostech se projevuje ona vůle žít. Zánik organismu vnímáme v případech nemoci či pokročilého stáří. Strach ze smrti pochází buďto z naší vůle nebo z našeho poznání. Na obojí reagujeme odlišně. Pro organismus samotný přichází smrt pouze ve chvíli, kdy ztrácí vědomí a činnost mozku ustává. Všechny jeho ostatní části začínají odumírat později. To nás vede k myšlence, že smrt postihuje jen naše vědomí. Něco jako ztrátu vědomí zažíváme každý den při usínání, které doprovází snění. Je to postupné upadání do nevědomí. Není to ani v nejmenším podobné skutečným mdlobám, které mnohem více odpovídají ztrátě vědomí při smrti.⁴⁶

Nejčastější příčinou smrti je vysoký věk. Ve stáří se zdá, že čas běží rychleji, všechny události již ztrácí svou vážnost a dotyčná osoba přestává vnímat své vášně a touhy. Právě spánek je tím, co tělu ulehčuje boj s každodenním životem a tím, že při usínání zpomaluje životní funkce, šetří organismus. Smrt může na druhou stranu také způsobit nespočet zranění. Taková smrt v mnoha případech nebývá bolestivá. Člověk ztratí vědomí dříve, než si stačí ona zranění uvědomit. Alespoň tak zní výpovědi osob, které ztratili vědomí pod vodou či z důvodu otravy. Někdy dokonce smrt vítáme a to v situacích, kdy je člověk nevléčitelně nemocen a sužují jej velké bolesti. V takovém případě si lidé přejí ukončit trápení. V některých státech je dokonce takovéto uvažování podporováno státem

⁴⁵ SCHOPENHAUER, Arthur: *O smrti*. 1996, str. 7-13

⁴⁶ tamtéž, str. 14

a je zde dána člověku možnost o své smrti sám rozhodnout prostřednictvím euthanasie.⁴⁷

Jak říká křesťanské náboženství při pohřbech: „Prach jsi a v prach se obrátíš.“ Také takto by se dala popsat naše existence. Nejdříve jsme totiž nebyli, pak jsme byli zrozeni a opět spějeme k onomu nebytí. Je to věčný koloběh. Opouštíme naše tělo a vracíme se zpět přírodě, ze které jsme vzešli. Tento koloběh je nazýván *cessio bonorum*⁴⁸ všeho živoucího. Tudíž má smrt jakési dvě tváře. Podle tohoto poznání je zobrazován hinduistický bůh smrti jako Jáma se dvěma tvářemi.⁴⁹

Sama příroda dává všanc životy. Tváří se vůči veškerým nebezpečím lhostejně a ponechává je například bez obranyschopnosti. Nedělá žádné rozdíly mezi zvířetem a člověkem. A z jakého důvodu? Smrtí jedince se neohrožuje jeho podstata. Ne nadarmo je symbolem přírody kruh, který má představovat věčný návrat. Jeden organismus zemře, ale druhý se narodí. Je to jakýsi koloběh bez konce. V tom tkví nesmrtelnost přírody.⁵⁰

„Neustálé vznikání a zanikání nezasahuje vlastní podstatu věcí. Ta jimi zůstává nedotčena, je tedy nepomíjivá, a proto všechno, co chce být, je zde skutečně ustavičně a bez konce.“⁵¹

Jiná je situace, kdy člověk věří, že před jeho narozením nebylo nic. V tom případě i po smrti bude opět ničím. Čím je narození, tím samým by měla být smrt. Záleží jen na konkrétním člověku, jestli se považuje za smrtelného či nikoli. Podle bráhmánismu a buddhismu jsme na světě jako trest za život před narozením a po smrti budeme opět žít dál.⁵²

V každém individuu je jeho vůle, ona jediná se sice smrti obává, ale sama smrtelná není. Co je smrtelné, je náš intelekt nebo-li vědomí. Prostě to, co samo ze smrti strach nemá. Z toho lze vyvodit, že smrt není zlem, ale strach z ní ano. Ten je věčný, protože je zakořeněn v naší vůli. Ta využívá intelekt, aby dosáhla svého cíle. Tělo je jen spojnicí mezi vůlí a intelektem. Možná i z tohoto důvodu máme strach ze smrti, protože vůle ztrácí intelekt. Intelekt zajišťuje vůli

⁴⁷ SCHOPENHAUER, Arthur: *O smrti*. 1996, str. 15

⁴⁸ postoupení majetku (dobrovolně), [cit. 2012-22-4] Dostupný: <<http://www.honzaplesek.cz/law/materialy/pr%E1vnick%FD%20slovn%EDk.pdf>>

⁴⁹ SCHOPENHAUER, Arthur: *O smrti*. 1996, str. 16, 19

⁵⁰ tamtéž, str. 23-24, 28

⁵¹ tamtéž, str. 31

⁵² tamtéž, str. 45-47

představu světa a v případě jeho zániku by vůle zůstala bez cíle a bloudila by jakoby ve snách. Vůle je dědictví po otci. Dojde-li ke smrti jedince, intelekt zemře a vůle žije dál v početí dalšího jedince. Ten má svůj vlastní intelekt. Protože jen intelekt má schopnost paměti, nevzpomíná si vůle na předešlý život a žije novým životem s novou pamětí.⁵³

Okamžik smrti můžeme pokládat za vrácení se na jakýsi počátek. Možná proto většina lidí odchází s klidným výrazem ve tváři. Jde o svobodu vůle. Existují i lidé, kteří se života vzdávají dobrovolně. Zde se jedná o konečnost bytí. Nejedná se o svobodu, ale o úplný konec.⁵⁴

3.3.1 Pojem smrti

Učení Arthura Schopenhauera je spojeno s učením Platónovým a Kantovým. Smrt je ze světa jevu a empirie, ale opravdu neexistuje. Smrtné je jen naše vlastní já, není jí vůle k životu. Proto je sebevražda nesmyslná. Ta vyřeší jen fyzickou smrt.⁵⁵

„Smrt není ničím jiným, leč odstraněním omylu – zblouděním, neboť každá individuace je zblouděním.“ Jde tedy o oddělení já od světa. Svět bude světem nadále, ale my se děsíme, že v něm již nebudeme. Svět je pouhou naší představou. Jediné, co bude, co neumírá a vždy zůstává, je životní síla. Ta je uvnitř nás.⁵⁶

Jeho Svatost Dalajlama kupříkladu ve své knize „Rady jak umírat a žít lepší život“ dává v deseti cenných radách návod na poklidné vyrovnání se s příchodem vlastní smrti, které je zakončeno pozitivním znovuzrozením. Klade důraz na přítomnost osoby, která by nám připomínala ctnostné myšlenky. Musíme se zbavit strachu ze smrti. Zde Dalajlama zdůrazňuje, že proces zbavování se strachu nelze obejít. Bez meditací nemůžeme projít procesem smrti. Důležitou součástí meditací jsou naše myšlenky, ve kterých si musíme připustit naši smrtnost. Tibeťané věří, že takové myšlenkové procesy dokáží prodloužit pozemský život. Žádosti jsou pro ně něčím, co životu ubírá sílu. Ty brání člověku v procvičování svých ctností. V Tibetu existuje proces

⁵³ SCHOPENHAUER, Arthur: *O smrti*. 1996, str. 63-69

⁵⁴ tamtéž, str. 80

⁵⁵ MANN, Thomas: *Věčné myšlenky*. 1948, str. 11-16

⁵⁶ tamtéž, str. 20

„očišťování“. Zde se snaží mysl dojít až do stavu, ve kterém najde svou podstatu a v takovém stavu může odstranit všechny negativní pocity vedoucí k utrpení. Tím jsou míněny ony žádosti.⁵⁷

Každý si musí uvědomit, že stejně jako narození, je i smrt přirozeným během života. Nemá tedy cenu se tím trápit, ale naopak to přijmout a oprostít se od strachu z přijmutí smrti.⁵⁸

3.3.2 Sebevražda

Schopenhauer chápe vyhrocené situace způsobené zdravotními nebo morálními problémy, při kterých se k takovému řešení jedinec uchýlí. Přesto připomíná, že jediné co zemře, je fyzická „skořápka“, ne vůle k životu. Tématem sebevraždy v moderní době se zabýval dokonce i náš první prezident Tomáš G. Masaryk.

3.3.3 Shrnutí Schopenhauerova názoru na smrt

Člověk je smrtelný. Naše vůle žít v nás probouzí silný pud sebezáchovy. Nechceme zemřít a smrt považujeme za zlo.

3.4 Eristická dialektika

Eristická dialektika je umění diskuse takovým způsobem, při kterém dosahujeme vždy pravdy jakýmkoli způsobem. Tento jev se nazývá *per fas et nefas* (přípustným i nepřípustným způsobem). To vše je dáno vrozenou ješitností lidského pokolení. Kdyby jí nebylo, ubírali bychom se v debatě pravdy bez ohledu na naše mínění. Kvůli naší ješitnosti nechceme, aby bylo naše tvrzení tím nepravdivým a odpůrcovo tvrzení pravdivým. Velkou chybou je to, že člověk většinou dřív mluví, než přemýšlí. Pak si uvědomí, že tvrdí nepravdivé, ale snaží se přesto ostatní přesvědčit, že tomu tak není. Tímto způsobem ješitnost brání k dobrání se pravdě. V průběhu diskuse občas zjistíme, že odpůrcův argument je pádný a naše tvrzení se zdá nesprávné. Snažíme se proto vymyslet jiný

⁵⁷ DALAJLAMA: *Rady jak umírat a žít lepší život*. 2006, str. 54,75-78,129

⁵⁸ tamtéž, str. 84-86

argument, který by odpůrcův argument vyvrátil a naše tvrzení potvrdil. Ale i přesto, že máme pocit, že naše důkazy o správnosti našeho tvrzení již nepostačují, načež odpůrcovo tvrzení se začíná zdát čím dál pravděpodobnější, stále v diskusi pokračujeme a snažíme se vše obrátit v náš prospěch. Snažíme se najít v danou chvíli argumenty, abychom si později nevyčítali, že dané argumenty nás zrovna v tu chvíli nenapadly.⁵⁹

Každý člověk má svoji přirozenou dialektiku a přirozenou logiku. Přirozená logika se věnuje formě našich soudů, ale přirozená dialektika je mnohem důmyslnější. Zabývá se totiž obsahem našich soudů. Kdo nemá rozvinutou dialektiku, musí umění diskuse prostě cvičit. V opačném případě se mu velmi často stane, že mu dojdou argumenty a odpůrci dá zapravdu i přesto, že v této debatě mohl snadno zvítězit.⁶⁰

Již Aristoteles si pohrával s uměním dialektiky. Narozdíl od Schopenhauera ji stanovil jako umění diskuse současně s cílem vyhledat pravdu. Měl za to, že dialekticky vedeme rozhovor pro pochvalu, ale filosoficky pro pravdu. Kdežto Schopenhauer shledává, že v diskusi díky přirozené pýše člověka a tomu, jak moc je od přírody nadán uměním diskutovat, se pravda již za cíl nepovažuje. Tou onou novodobou pravdou je umění obhájit si vlastní názory za každou cenu tak, aby se jevily jako pravda. Je třeba tedy oddělovat cíl pravdy od uplatnění svých soudů jako pravdivých.⁶¹

V některých diskusích se do argumentů zapleteme tak, že už ani sami nevíme, zda máme nebo nemáme pravdu. To můžeme prezentovat tvrzením „Veritas est in puteo“, „Pravda tkví v nesmírné hloubce“. Kdyby byla cílem debaty jen čistě objektivní pravda, šlo by o logiku. Kdybychom měli za cíl prosazení nesprávného tvrzení, pak by šlo o sofistiku. U obojího bychom již předem měli znát, co je a není pravdivé. Pravá eristická dialektika je umění obhájit pravdu v diskusi.⁶²

Základem veškeré dialektiky je nějaká teze a jsou dvě cesty, jak tuto tezi vyvrátit. Jednou cestou je přímé vyvrácení, které ukáže, že teze není správná. Druhou je nepřímé vyvrácení, které ukáže, že teze správnou být nemůže.⁶³

⁵⁹ SCHOPENHAUER, Arthur: *Erstická dialektika – čili umění dostat v každé debatě za pravdu*. 1991, str. 6-10

⁶⁰ tamtéž, str. 8-9

⁶¹ tamtéž, str. 10-12

⁶² tamtéž, str. 13-15

⁶³ tamtéž, str. 16

Zažene-li nás debata do kouta a protivník má silné argumenty, je vždy možné použít autoritu. Tím je míněno jméno někoho slavného, např. z řeckých dějin, a použít jeho slova či názory. Dokonce je můžeme i překrucovat, protivník si to jistě v danou chvíli nebude mít jak ověřit. Nebo můžeme použít metodu, při níž se zdržíme vlastního úsudku. Jak bylo řečeno, nejde o to říci pravdu, ale dostat v debatě za pravdu, přesvědčit ostatní o vlastní pravdě.⁶⁴

Vidíme-li, že je bitva předem prohrána, pak začneme napadat osobu odpůrce. Urážet ho a zesměšňovat. Je to běžný jev. Diskuse slouží k poupravění si vlastních názorů a většinou vytvoření si dalších. V diskusi by navíc měli figurovat oponenti podobného intelektu, protože jinak by své argumenty nemuseli správně chápat.⁶⁵

Lhář užívá slova tak, že nepravdivé se jeví jako pravdivé. Takto obelhává své okolí, které jej za to velmi často odsoudí a ze svého středu vyloučí. Ve skutečnosti totiž nejde o to, že člověk lže, ale o následky té lži, která způsobí-li někomu újmu, je odsouzeníhodná.⁶⁶

Svět je plný lží. Způsobuje to naše poznání, které nám sice přináší radost, uspokojení, ale nikoli pravdu. Je to pouhá iluze pravdy, ale i ta je pro člověka nezbytná. Občas se stává, že jejím častým užíváním se začíná považovat za skutečnou pravdu.⁶⁷

V Nietzscheho očích je smysl pro pravdu roven smyslu pro bezpečnost, který máme se zvířaty společný. Snažíme se kontrolovat své činy a zajistit si tak bezpečí a nejvyšší šance na přežití. V této snaze člověk objevuje své ctnostné vlastnosti a utváří si charakter. Smysl pro bezpečnost vedoucí k zajištění poznatků, které tuto bezpečnost podpoří, může však vést nejen k pravdivým poznatkům, ale i k iluzím a různým omylům. Takové klamy mohou být velmi nebezpečné a tak je vidno, že samotné poznávání pravdy je celkem problematický proces. K poznání pravdy se proto musíme přizpůsobit. Abychom uměli využít naše vlastní instinkty a silného ducha v případě nutnosti. Zkrátka obejít se bez předem daných zásad. A právě ona touha pro pravdě je

⁶⁴ SCHOPENHAUER, Arthur: *Eristická dialektika – čili umění dostat v každé debatě za pravdu*. 1991, str. 42,46

⁶⁵ tamtéž, str. 51-53

⁶⁶ NIETZSCHE, Friedrich: *O pravdě a lži ve smyslu nikoli morálním*. 2007, str. 10

⁶⁷ tamtéž, str. 38,44-49

jedna ze zásad člověka. „Pravda musí být řečena, i kdyby se měl celý svět proměnit v trosky.“⁶⁸

Nietzsche říká, že pravdu lze „držet“ a „mít“. Pojem „držet“ míní jako smysl bojovat za pravdu za každou cenu, dokonce i prolítí krve. Pojem „mít“ si představuje ve smyslu představy této pravdy. Takových mínění je několik. Dokonce zde uplatníme vlastní ješitnost a stojíme si za tím, že pravda je to, co si sami myslíme. Lidé všeobecně považují za pravdu nejčastěji mínění společnosti. Do té sami patříme a automaticky mínění většiny pokládáme za pravdivé. Tady je ale na místě otázka, co je tedy opravdu skutečná pravda? A jsme schopni ji poznat? Těch otázek je celá řada. Vyplynají z uvažování nad daným tématem. Ze všeho nejdůležitější je mít na paměti dobré prozkoumání sebe sama z hlediska intelektu a způsobilosti k poznání pravdy. Musíme si uvědomit, že se řídíme převážně svými pocity. Ty jsme zdědili po svých předcích a dále na nich pracujeme, přidáváme své zkušenosti a tím se stáváme intelektuálněji.⁶⁹

Skutečně moudřími se stáváme díky nadhledu, který postupem času získáme. Tento nadhled by se dal charakterizovat jako odstoupení od nutkání všemu porozumět a vše znát. Vždyť člověk nemusí vědět úplně vše, a přesto může žít spokojeným plnohodnotným životem. Nesmí se však obelhávat, ať z lenosti či pohodlnosti, a musí být vždy poctivý vůči sobě samému.⁷⁰

3.5 Animální magnetismus a magie

Základním tématem je člověk. Schopenhauer říká, že jde o antropologismus. Nejde tedy o metafyziku, jak tvrdí Kant nebo Schelling. Vychází totiž z lidské zkušenosti a ne z pouhých myšlenek. Podle něj není rozum to, co tvoří základ bytí, tím je vůle. Tímto názorem inspiroval Nietzscheho.⁷¹

⁶⁸ MOKREJŠ, Antonín: *Odvaha vidět*. 1993, str. 114-116

⁶⁹ tamtéž, str. 116-117

⁷⁰ tamtéž, str. 117-118

⁷¹ SCHOPENHAUER, Arthur: *O vůli v přírodě a jiné práce*. 2007, str. 7-10

3.6 Schopenhauer a náboženství

Co se náboženské stránky týká, řadil se k *ateistům*.⁷² To znamená, že Boha nepokládal za hybatele veškerého dění. Všechny zbytky své víry v Boha totiž ztratil v okamžiku, kdy se dozvěděl o smrti svého otce. Bylo to roku 1805, kdy se jeho otec zřítíl se otvorem ve stropě. Současně užíval prvky buddhistického či indického učení. To především dokládá pasáž z jeho díla „O smrti“.⁷³

4 Charakter Nietzscheova filosofického myšlení

Nietzscheho tvorba je jednou velkou nespokojeností. Vyjadřuje nespokojenost s životem a způsobem, jakým ho vedeme. Kritizuje, jak člověk chápe sám sebe a svět kolem něj. Paradoxní je to, že podle něj ani nejsme schopni tohoto poznání. Jsme nedospělí, neumíme přijmout život.⁷⁴

Píše knihy a snaží se, aby v nich byly řečeny jeho hlavní myšlenky, a aby se tak stal „nesmrtelným“ v očích lidí, kteří je budou číst. Nepředpokládá, že se tak stane ještě za jeho života. To hlavně díky svému dílu Zarathustra, které však není určeno současnému člověku. Ten podle jeho slov ještě nedospěl. Je také velkým kritikem křesťanství. Rozhodně nebyl zastáncem myšlenky lásky k Bohu. Tvrdil, že je to plýtvání. Nejdůležitější je uchovat se sám pro sebe. Navíc křesťanství odsoudilo pohlavní pud, s čímž nesouhlasí. Výsledkem pohlavního pudu je stvoření nového života. To vlastně znamená, že křesťanství odsoudilo život jako takový.⁷⁵

Ve svém díle „Antikrist“ zdůrazňuje, že smrt není v křesťanských evangeliích vůbec vysvětlena. Ta přisuzují smrt jinému světu stejně jako tzv. „království boží“. Nietzsche dále mluví o Ježíši Kristu. Podle něj byl jediným pravým křesťanem a pravé evangelium zemřelo s ním. On sám však nezemřel, aby vymazal hříchy lidstva, jak nám kněží předkládají, ale aby lidem ukázal, jak mají žít.⁷⁶

⁷² HOLUB, Josef. LYER, Stanislav: *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem na k slovům kulturním a cizím*. 1978, str. 87: *ateismus* : neznabožství. Ze středověké latiny *atheismus* od řec. *atheos* bezbožný, slož. z *a-*³ a *theos* Bůh

⁷³ MATTHEWS, Jack: *Schopenhauerova vůle*. 2002, str. 76

⁷⁴ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 6

⁷⁵ tamtéž, str. 81-83

⁷⁶ tamtéž, str. 85

Záviděl Stendhalovi kvůli ateistickému vtipu, který by býval snad sám učinil: „Boha omlouvá jedině to, že neexistuje.“ Nietzsche sám pronesl něco obdobného: „Co bylo dosud největší námitkou proti životu? Bůh....“⁷⁷

Považuje se za prvního *imoralistu*.⁷⁸ Slovem imoralista popírá moderního člověka a zároveň doteď platnou morálku. „Sebepřekonání morálky z pravdivosti, sebepřekonání moralisty ve svůj opak – ve mne – to v jeho ústech znamená jméno Zarathustra.“⁷⁹

4.1 Inspirace Schopenhauerem

„Ateismus byl tím, co mne vedlo k Schopenhauerovi.“ Stejně tak s ním souhlasil v odporu ke křesťanství. Podle něj znevažování důležitosti a čistoty pohlavního pudu je neřestí. Svou budoucnost vidí ve spise „Wagner v Bayreuthu“, kdežto svou přítomnost ve spise „Schopenhauer jako vychovatel.“⁸⁰

Nietzsche tvrdí, že v Německu je velmi obtížné stát se spisovatelem. Nelze mu tedy vyčítat jeho styl psaní. Každý si musí styl řeči najít po svém, tak to učinil i Schopenhauer. Německé vzdělání totiž sám nepovažuje za odborné. Tím je pro něj pouze vzdělání francouzských učenců, ostatní je jen omyl. To dokazuje jeho výrok: „Němci jsou pro mě nemožní. Mám-li si vymyslet člověka, který odporuje všem mým instinktům, je z toho vždy Němec.“⁸¹

Právě Schopenhauerův iracionalismus byl pro něj velmi inspirativní. Nietzsche i Schopenhauer vnímali v prabolesti počátek, který sjednotil základ všeho bytí. Stejně jako Schopenhauer vkládal velké naděje do umění. Přestože umělecký svět není světem skutečným, dostává se nám v něm té nejvyšší slasti, ve které právě z oné chmurné reality unikáme. Postupem času začal Nietzsche Schopenhauera více kritizovat, až se od něj zcela odvrátil. Přesto je na jeho pracích patrný základ vystavěný na původních Schopenhauerových myšlenkách.⁸²

⁷⁷ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 106

⁷⁸ HOLUB, Josef. LYER, Stanislav: *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem na k slovům kulturním a cizím*. 1978, str. 209: *imorální*: nemravný. Z lat. *immoralis*, slož. z *in*⁻² a *moralis*

⁷⁹ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 125,150

⁸⁰ tamtéž, str. 119,124-125

⁸¹ tamtéž, str. 63,106,147

⁸² MAJOR, Ladislav: *Dějiny poklasické filozofie v 19. a na počátku 20. století*. 1991, str. 12-13

4.1.1 Kritika Schopenhauerova pojetí smrti

Nietzscheho odpor k intelektu jako rozpor vůči přínosnému intelektu z Schopenhauerova pohledu, který podle něj slouží vůli. To je jeden ze základních rozdílů v pohledu na smrt.⁸³

4.1.2 Odlišný přístup k lásce

„Láska k jednomu je barbarství: neboť se děje na úkor všech ostatních. I láska k bohu.“⁸⁴

Jeho názor na náklonnost k nějakému člověku nastiňuje slovy : „Každá osoba je vězením, slepou uličkou.“ Jde o část jeho myšlenky vedoucí k zachování si nezávislosti. Nebýt závislý na nikom a na ničem. Nikomu se neoddávat, uchovat se sám pro sebe. Dále se zmiňuje o tom, jak nesmyslně byl vykládán zbožný člověk. Pouze takový je prý schopen milovat jinou bytost, skrze vyšší lásku, lásku k Bohu. Toto tvrdě odmítal.⁸⁵

„Nesmírné očekávání vkládané do pohlavní lásky, a stud v tomto očekávání, kazí ženám předem všechny perspektivy.“ Každý jedinec si toho druhého idealizuje a pevný vztah pak záleží na tom, zda je jedinec ochoten ustoupit z těchto ideálů. Opravdová láska najde v druhém skryté nádherné vlastnosti, které stojí za tento cit. Způsob získání přízně jedince je také unikátní. Jsme ochotni udělat téměř cokoliv. Navíc podle hesla „V lásce a válce je vše dovoleno.“ říká Nietzsche: „Co je činěno z lásky, děje se vždy mimo dobro a zlo.“⁸⁶

Tak jako Schopenhauer je proti křesťanství, které podle jeho slov lásku systematicky ubíjí. Toto téma komentoval slovy: „Křesťanství dalo Érotovi napít jedu: - sice jím nezhybnul, ale zdegeneroval, ve hřích.“⁸⁷

Naráží na to, že Schopenhauer neomaleně díky averzi vůči Hegelovi docílil odvláštění německých učenců od německé kultury. Není to ale přímo útok na Schopenhauera samotného, nýbrž zde chce ukázat, jak může i u váženého filosofa převážit lidskost a zloba, která jej svede z cesty. Nebezpečí, že díky

⁸³ MANN, Thomas: *Věčné myšlenky*. 1948, str. 27

⁸⁴ NIETZSCHE, Friedrich: *Mimo dobro a zlo*. 1996, str. 67

⁸⁵ tamtéž, str. 46,62

⁸⁶ tamtéž, str. 73-80

⁸⁷ tamtéž, str. 79-80

svedení jednoho ho mohou následovat i další učenci, je velmi pravděpodobné. Taková je a vždy bude lidská povaha. Minimálně zaseje semínko pochybností.⁸⁸

Díky demokratickému uspořádání pozoruje Nietzsche rozdíly v prokazování úcty k tak zvanému „něžnému pohlaví“. A bohužel konstatuje známé pořekadlo: „Podej prst, a bude ti utržena paže.“ V jeho očích je ženám prokazována stejná úcta jako mužům, mají vícero pozornosti i pracovních příležitostí než dříve. Ženy to však podle jeho slov zneužívají a odhazují poslední zbytky své skromnosti a chtějí stále více.⁸⁹

Platón předně vychází ze sympatií vůči řeckému vzoru, ve kterém existuje nerovnost mezi mužem a ženou. Sdílel přesvědčení o této rozdílnosti kvůli vlohám a schopnostem, které jim přisuzují rozdílné úlohy v životě obce. Jde o rozdíly z hlediska jejich schopností a vloh. Muži mají převahu v tělesné kondici i duševních vlohách, tudíž je přednější mužský rod. Žena pečuje o rodinu, muž o dobrý život obce. Je potřeba podporovat vzdělanost dětí, aby pomohly vývoji obce. Žena i muž spolu musejí kooperovat. Nejlepším prostředkem komunikace je řeč. Díky ní si říkáme, co je dobré a zlé. Muž je zde určen k vítězství a vládě, kdežto žena k poslušnosti a zachování rodu. Každý ale potřebuje k životu své tělo. To je uváděno do pohybu díky duši a ovlivňuje tak chování jedince. Duše je složena ze tří složek. První je v bederní části těla a patří sem touha, žádostivost, požitky a smyslová potěšení. Druhá složka, tedy vznětlivost, síla, odvaha, neústupnost, vítězství a sláva sídlí v srdci. Třetí nejvyšší složka duše je rozvaha, vědění a myšlení, která sídlí v hlavě.⁹⁰

Všechny vlohy jsou lidem stejné, ale v různé intenzitě. Někdy touží po majetku a bdí v neustálé nespokojenosti. Jiní se zajímají především o cit, chtějí bojovat a vítězit. Někdo rád přemýšlí a těm jde hlavně o soulad všech složek. Všichni mají rozdílné postavení v obci – muž, žena i dítě. Hlavně nesmíme zanedbat muzickou výchovu. Díky té se dítě učí rozlišovat, co má vnímat a co nenávidět.⁹¹

Platón ve svém díle *Symposion* mluví o dávném řeckém mýtu, o trojím pohlaví. Šlo o rozdělení lidí na dvě symetrické části, aby neohrožovali vzpurností své Bohy. Každý má dodnes za cíl svou druhou polovinu najít.

⁸⁸ NIETZSCHE, Friedrich: *Mimo dobro a zlo*. 1996, str. 104

⁸⁹ tamtéž, str. 141

⁹⁰ MOKREJŠ, Antonín: *Erós jako téma Platónova myšlení*. 2009, str. 91-94

⁹¹ tamtéž, str. 95-98

Takový „poloviční“ jedinec je označován *Symbolon*. Touha po celku se nazývá láska – *erós*.⁹²

V řeckém jazyce existují dva výrazy pro lásku. Jsou jimi *Filein* a *Eran*. *Filein* znamená lásku k moudrosti. Druhý výraz pro lásku znamená usilovat a vroucně toužit po sexuální stránce. *Eran* vyjadřuje tedy milovat a toužit. Platón chápe lásku jako tělesně i duchovně intenzivní touhu patřící k nejvyšším citům. O lásce a touze lze říci, že je to něco božského, co nám přináší prioritní štěstí. Platónův *Erós* je sexuální představitost týkající se homosexuální lásky mezi muži. To bylo v tehdejší Spartě dokonce vyžadováno.⁹³

„Podstoupit jeden za druhého i smrt se odhodlávají toliko milující“ píše se v díle *Symposion*. Láska i touhy mívají několikero podob. Láska všedních lidí je chaotická, mající spíše zájem o tělo než o duši. Sem patří *Erós* jako tyran – ovládl člověka nezvladatelnou touhou. Takoví lidé ztrácí rozumnost a chtějí jen ukojit touhu. „Miluje více tělo než duši“, miluje věc nestálou, a když krása opadne, nachází jinde jinou – odlétá jako motýl. *Erós* je také vznešený a lidé naplnění touto láskou milují jen muže. Důležitý je půvab a krása toho, kdo je milován. Pro něj jsme ochotni udělat cokoli. Jde mu o duchovní splynutí. Díky tomuto splynutí vznikají silné společenské vztahy. Dbá na to, aby o sebe oba dbali a pečovali – milující i milovaný. Své touhy pak považujeme za malicherné a dáváme vše milované osobě.⁹⁴

Dnešní moderní manželství přestalo plnit funkci instituce, v níž je předmětem touha vlastnit ženu a dítě či pud panovačnosti. Tato vidina se již ztrácí a manželství se uzavírá z „lásky“. Milující se lidé si po nějakém společně stráveném čase přejí zůstat stále spolu a patřit jeden druhému navždy. To dokáže splnit manželský slib ve jménu lásky.⁹⁵

Je dobré vědět nejen co přináší, ale i jaký je. *Erós* je ze všech Bohů nejkrásnější a nejlepší. Zbavuje nás pocitu samoty a opuštěnosti. Vede člověka, podporuje ho a ochraňuje.⁹⁶

Je-li štěstí to, co udržuje jedince při životě, pak se ho musíme držet zuby nehty. Nietzscheho pohled ukazuje, že když se díváme na zvíře, vidíme, jak je

⁹² MOKREJŠ, Antonín: *Erós jako téma Platónova myšlení*. 2009, str. 99

⁹³ tamtéž, str. 101

⁹⁴ tamtéž, str. 104-105

⁹⁵ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 74

⁹⁶ tamtéž, str. 108-109

den za dnem spokojené. Důvodem je, že žije nehistoricky, nevzpomíná si na minulost, žije jen okamžikem. Kdežto člověk si s sebou táhne stín své minulosti a nedokáže se plně oprostít. Proto ta závist vůči němým tvářím. Toto popisované zvířecí „šťastné žití“ záleží na jednom důležitém prvku, na zapomínání. Tak jak je k životu nutné zapomínat, bývá stejnou měrou důležité si naopak na něco rozpomenout. Je tedy stejná míra potřeby pro historické i nehistorické cítění. Dále se věnuje míře tzv. „plastické síly člověka“. Je to míra, s jakou je jedinec schopen se znovu zapojit do života, například po osobní ztrátě. Někomu byť jen jediná špatná událost v jeho životě zanechá tak velkou trhlinu, že trvá velmi dlouho, než se zacelí. Jiný má naopak schopnost se s takovými událostmi snadno vyrovnat.⁹⁷

„V nejčistší formě je sláva přece jen něčím víc než nejchutnějším soustem naší sebelásky, jak ji nazval Schopenhauer: je vírou v sounáležitost a kontinuitu všeho velikého, protestem proti střídání pokolení a proti pomíjivosti.“⁹⁸

Je dobré se učit o minulosti, ale už není dobré ji dávat na piedestal, podle kterého by se naše dějiny měly ubírat. Vždyť jednou je to minulost, a tak by to také mělo zůstat. Neměli bychom se ohlížet, natož napodobovat. Co ale nezapřeme je, že my sami jsme výsledkem něčeho minulého, nějaké vzájemné touhy.⁹⁹

Mladý člověk se učí o dobách minulých, o jejich národech a zvycích. Jde o naivní představu, že si během studií osvojí znalosti dávných kultur. Nezkoumají svět sami. Nemají zkušenosti se životem, ale jen s historií. To je to, k čemu nás doba nutí. Život sám pro nás nemá být studnicí pro učení. Navíc přemíra historického vědění život v nás ubíjí. Aby znovu život plynul v jedincích jak má, je třeba je zbavit přemíry historismu. Je třeba užít jednu nehistorickou metodu – zapomínání. Přesně jak to pozoroval u němých tváří, což jsme zmínili výše. Dále také jednu metodu nadhistorickou. Zaměřit se na to, co činí z našeho bytí věčné bytí.¹⁰⁰

Lidská síla spočívá v umění přijmout svůj úděl s radostí - *amor fati*. „Láska k životu představuje jakýsi protiklad lásky k dlouhému žití. Každá láska myslí na okamžik a na věčnost, avšak nikdy ne na délku.“ Život je souhrou bolesti i

⁹⁷ NIETZSCHE, Friedrich: *Nečasové úvahy I*. 1992, str. 85-88

⁹⁸ tamtéž, str. 96

⁹⁹ tamtéž, str. 97,105

¹⁰⁰ tamtéž, str. 159-161

radosti a nelze ho brát jinak než jako celek. Smrt není koncem takového života, ale jeho nedílnou součástí.¹⁰¹

Člověk by měl být schopný žít s radostí, žít a převzít odpovědnost za své činy. Zde se tvoří nová zásada - „miluj, co je nutné“. Tím nutným je míněn vlastní osud, který dává člověku příležitost dojít k síle a zralosti. Ze všeho nejdříve se musíme zbavit zloby a sebelítosti. Oprostit se od všeho, co nás zatěžuje a začít vše přijímat s radostí. Jen tak se dá splynout se svým osudem, prožívat jej šťastně pln radostí, co nám život přináší.¹⁰²

Církev jde proti životu. Od počátku vzniku této instituce jde o snahu potlačit a následně zlikvidovat žádosti, chtíč nevyjímaje. Ale onen chtíč je přeci přirozenou záležitostí života danou od přírody. Tak proč jej hubit? Tímto postupem bychom zanedlouho život zlikvidovali.¹⁰³

Dále se Nietzsche věnuje otázce umění v lidském životě. Podle jeho názoru žádné umění nemůže existovat bez opojení. Nejběžnější formou je pohlavní vzrušení, násilí nebo dokonce užití návykových látek. Základem opojení je idealizování si určitých věcí na úkor ostatních. Zná dva druhy opojení apollinské a dionýské.¹⁰⁴

Apollinský druh je pojmenován po řeckém bohu Apollónovi. Byl uznáván bohem světla a věšteckého snění, proto je označován jako princip snu. V tomto umění jde o představení si tvarů, barev, forem a světla. Výsledkem je výtvarné umění, ve kterém převládá snaha zobrazení těchto představ. Opojení z tohoto umění spočívá v potěše lidského zraku. Je to únik do světa krásy a bezpečí. Můžeme ho tedy nazvat vysněným světem plným iluzí, které mají být ochranou před během života.¹⁰⁵

Protiklad apollinského principu je princip dionýský. Je to ta část opojení, která nám připomíná, že existují i představy ponurých a smutných věcí. To zahrnuje také touhu po poničení a rozkoš z umírání. Tento princip nám připomíná, že součástí života je bolest. Svět je z tohoto hlediska místem

¹⁰¹ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 14-17

¹⁰² MOKREJŠ, Antonín: *Odvaha vidět*. 1993, str. 265-267

¹⁰³ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 38

¹⁰⁴ tamtéž, str. 59-60

¹⁰⁵ MOKREJŠ, Antonín: *Odvaha vidět*. 1993, str. 153-154

neustálého dění, vytváření a ničení. Herakleitos charakterizuje svět jako hrající si dítě, které staví a znovu bourá hromádky z písku.¹⁰⁶

Umění se tedy rodí na základě těchto dvou protichůdných principů, které se vzájemně ovlivňují. Díky opojení se člověk zbavuje obav a odhazuje veškeré zábrany. Projevuje se tak, jak se mu zachce. Přestává myslet na svůj úděl. Ve stavu opojení nabýváme dojmu, že jsme členem všeho kolem nás. Jsme součástí přírody, lidí, zkrátka jsme členem universa. V opojení jednoty máme pocit neskutečné síly a slasti. Součástí takového pocitu je současně pocit rozkoše ze zániku a ničení. Je to rozpor bytí, který je uvnitř našeho srdce a rovněž uvnitř universa.¹⁰⁷

Nietzsche tvrdí, že to, zda je něco krásné či nikoli, určuje člověk sám. Jen jeho soud z věci dělá krásnou či ošklivou. Bez člověka by byla krása jen slovem. Až člověk jako myslící subjekt mu dává hloubku. Schopenhauer dále míní, že krása odvrací pud k plození. Tomu přímo odporuje Platón tvrdící, že krása naopak k plození vybízí.¹⁰⁸

Dále říká, že člověk by se měl narodit a zemřít jako svobodný jedinec. Lékaři by měli umožnit těm pacientům, kde již není pomoci, důstojnou smrt. Takovým způsobem, aby byli při loučení stále sami sebou a hlavně, aby si ho mohli svobodně určit. Vyjadřuje zde podporu euthanasii.¹⁰⁹

Od dětství do dospělosti je stále více proti alkoholu, který unáší mysl novým směrem. Nejvíce klade důraz na vodu, nejlépe přímo z pramene. Není zastáncem známé teze: „*In vino veritas*. – Ve víně je pravda.“ Dle jeho slov: „ u mne se vznáší vzduch nad vodami...“¹¹⁰

Názor na ženu má takový, že je chytřejší než muž, ale také je více zlá. Má za to, že láska ve výsledku pramení z nenávisti mezi pohlavími a jedinou věcí, jak ženu uspokojit, je dát jí dítě. Emancipované ženy vidí jako neplodné. Proto ta zášť vůči mužům. Mstí se jim.¹¹¹

¹⁰⁶ MOKREJŠ, Antonín: *Odvaha vidět*. 1993, str. 156

¹⁰⁷ tamtéž, str. 157

¹⁰⁸ NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 63-65

¹⁰⁹ tamtéž, str. 70

¹¹⁰ tamtéž, str. 103

¹¹¹ tamtéž, str. 119

Nejšťastněji se cítil během období nemoci, kdy díky odpočívání v posteli byl nucen začít přemýšlet. Nejen číst věčně knihy, ale myslet. A to mu dodalo novou sílu a naopak z této nové síly vzešlo jeho uzdravení.¹¹²

4.1.3 Inspirace Schopenhauerem na téma eristické dialektiky

Domnívám se, že Nietzsche byl inspirován Schopenhauerem k sepsání svého díla „O pravdě a lži ve smyslu nikoli morálním“. Zde se taktěž věnuje otázce pravdivosti. Lháře považuje za člověka, který volí slova tak, aby se nepravdivé jevilo jako pravdivé. Obelhává své okolí a to ho za to odsuzuje. V úvodu vysvětluje, že nejde o samotné lži, které jej vylučují ze společnosti, ale o následky těchto lží. Tyto následky jsou pro něj odsouzeníhodné.¹¹³

Svět je podle něj plný lží, ale přesto existuje pravá pravda a to v umění. V tomto bodě existuje shoda s Schopenhauerovým názorem. Tu lež ve světě podle něj působí pud poznání vycházející z morálky. Poznání nám sice přináší radost a nějaký druh uspokojení, ale nepřináší nám pravdu. Pouze víru v pravdu. Jde o iluzi, kterou jsme začali časem za pravdu považovat. To ale Nietzschemu nestačí a říká dost odchylování se od skutečné pravdy.¹¹⁴

5 Názor na pojmy láska a smrt od Schopenhauerova současníka Sorena Kierkegaarda

Soren Kierkegaard tvrdí, že zoufalství vede ke smrti. Tuto myšlenku prezentuje ve své knize *Nemoc a chvění k smrti*. Zoufalství staví do dvojí pozice. Jednak jako přednost člověka vůči zvířatům, která nemají schopnost rozpoznat či si uvědomit zoufalství. Z druhého, negativního hlediska, vidí zoufalství jako nedílnou součást člověka, které se nelze zbavit. Navíc se tohoto zoufalství ani zbavit nechceme. Označuje zoufalství jako „nemoc k smrti“. Nejde zde o fyzickou smrt, ale trýzeň v zoufalství tkví v tom, že se na něj umřít nedá. Beznaděj v tom, že právě není ani ta poslední naděje, naděje smrti. Člověk je zoufalstvím vybaven od přírody a je otázkou, zda se projeví ve větší či menší míře či nikoli. Pro křesťany je zoufalství hříchem. Tento hřích totiž nese známky

¹¹² NIETZSCHE, Friedrich: *Ecce homo*. 1993, str. 128-129

¹¹³ NIETZSCHE, Friedrich: *O pravdě a lži ve smyslu nikoli morálním*. 2007, str. 10

¹¹⁴ tamtéž, str. 37-38,44-49

pohoršení vůči Bohu. Zoufalství chce sebe samo zničit, ale trýzní se právě tím, že to nelze. Právě ono zoufání si, zoufání nás nad námi samotnými je součástí našeho já. Příkladem takového zoufání je situace, když se chlapec rozejde s dívkou. Dívka si zoufá, ale zoufá vlastně nad sebou samotnou. Nad tím, jaká by byla její budoucnost, kdyby ve vztahu s ním setrvala. Lituje tedy své já, které by bývalo mohlo být šťastné.¹¹⁵

Zoufalství je nemoc ducha, která na sebe čas od času upozorní. Obyčejnou lidskou úvahou se domníváme, že zoufalého člověka poznáme. Dokonce, že tento pocit dokážeme rozpoznat na sobě samém. Není tomu tak, a ani být nemůže. Kdyby tomu tak bylo a existoval by člověk, který není vůbec zoufalý, musel by být zoufalý z toho, že zoufalství není schopen pocítit. Existují lidé, kteří zoufalství jen předstírají nebo ho zaměňují za jinou chorobu mysli. Proto jsou důležití lékaři, kteří jsou schopni přesně rozpoznat, zda se jedná právě o zoufalství či nikoli. Mohou adekvátně přistoupit k léčbě této nemoci ducha. Lékaři nahlíží na nemoci z jiného pohledu. Čerpají ze zkušeností a vědomostí, kterými není každý člověk vybaven.¹¹⁶

V knize *Skutky lásky* se snaží rozvinout proud myšlenek spojených s tímto tématem. Jedním z klíčových bodů o lásce, které zdůrazňuje je, že láska není ani trvalá, ale ani stálá. Některá láska dokonce způsobuje bolest. Jiná stravuje sebe sama, jiná hřeje jako plápolající oheň a nechává ohřát všechny kolem sebe stejným teplem. Na křesťanství poukazuje jako na učení, pro které mají lidé žít. Láska totiž odstraňuje rozdílnost, to je poselstvím této nauky. Navíc zamilovanost podle něj činí vše novým. Každému, kdo je bláznivě zamilován, se zdá svět hezčí a jiný, než byl předtím.¹¹⁷

Přirovnává život k divadelní hře. Každý člověk dostal svou roli a jeho naplněním je ji přijmout. Měl by ji žít takovou, jaká je. Hrát co nejlépe dovede. Zde uvádí příběh žebráka a prince. Žebrák z jeho vyprávění děkuje Bohu za život. Je šťastný v takovém stavu, v jakém je. A jako takový je dokonalý, hodný lásky Boží. Ne jako princ, převlíkající se za žebráka, který nehraje svou roli, ale roli cizí. Velmi podobná situace nastává ve hře Williama Shakespeara král Lear. Jde o příběh krále a žebráka se stejnou myšlenkou, kterou jsme vyslovili výše.¹¹⁸

¹¹⁵ KIERKEGAARD, Soren: *Bázeň a chvění, Nemoc k smrti*. 1993, str. 123-129

¹¹⁶ tamtéž, str. 131-132

¹¹⁷ MØLLEHAVE, Johannes: *Slova útěchy*. 2011, str. 111-116

¹¹⁸ tamtéž, str. 130-131

Dále se věnuje pojímům rozdílnost a rovnost. Zdůrazňuje, že jen díky nekonečné dobrotě Boha je každý člověk originální. Přesto, že je tedy každý člověk jedinečný, spojuje nás na stejnou úroveň přátelství. Nejde jen o přátelství, existuje mnoho vztahů, ve kterých se snoubí rozdílnost a rovnost. Jediné pojítka, které to dokáže je totiž láska.¹¹⁹

Švédský lyrik Göran Sonnevi položil otázku : „Jak to, že člověk tak často zabíjí, když chce dát život?“. Kierkegaard nachází snadnou odpověď. Vášnivá láska se může změnit v krutou nenávist. Tak je to ukázáno i ve slavném dramatickém Schakespearově díle *Othello*. Tímto vysvětlením je tedy vnitřní rozpolcenost. Definuje ji takto: „Nenávist je láska, jež se proměnila ve svůj opak, láska je zničena. V jejích základech žhne láska stále, ale plamen patří nenávisti; teprve až láska vyhoří, teprve pak zhasne i plamen nenávisti. Jak je psáno o jazyku, že stejným jazykem žehnáme i proklínáme, tak se také dá říci, že to je tatáž láska, jež miluje i nenávidí.“¹²⁰

Když se podrobněji vrátíme právě ke hře *Othello*, dozvídáme se, že Othello ve víru lásky a nenávisti uškrtní svou milovanou Desdemonu. Nedokáže totiž své pocity zvládnout, působí mu příliš velkou bolest. Ve všem co dělá vidí jen její snahu o flirt s ostatními muži.¹²¹

Definice lásky k bližnímu: „Láska nehledá svých věcí“. Je-li člověk zamilovaný „své“ se mění na „naše“. Místo, aby každý hledal „své“, budou hledat „společné“. Kierkegaard ale říká, že hranice pojmů „mé“ a „tvé“ je stále stejná, jen je skrytá pod společným pojmem „naše“. „Tvůj“ ruší pouze zločin. Odcizení například krádeží. „Svůj“ naopak ruší nesobeckost. Setřeme-li hranici „mé“ a budeme nesobečtí, kdo nás pak ochrání? Pak se stáváme tím „nejpoškozenějším ze všech“. Pomyslet kupříkladu na rozvod. Přišli bychom o vše, budeme-li opravdu nesobečtí. Z tohoto důvodu Kierkegaard definuje lásku k bližnímu jako velikou křivdu, jelikož takový člověk prosazuje ostatní nad sebou samým.¹²²

Sebeláska také patří k životu. Navzájem se vzhlížíme sami v sobě a oboustraně se ujišťujeme o své dokonalosti.¹²³

¹¹⁹ MØLLEHAVE, Johannes: *Slova útěchy*. 2011, str. 134-135

¹²⁰ tamtéž, str. 136-137

¹²¹ tamtéž, str. 136-138

¹²² tamtéž, str. 142

¹²³ tamtéž, str. 143

Grundtvig ve svém díle *Láska k vlasti* velmi pěkně charakterizuje lásku: „Kde oheň lásky plane, tam život je, kde zhasne, smrt panuje.“¹²⁴

Kierkegaard chce ve své knize *Skutky lásky* definovat člověka vzhledem k jeho potřebě: milovat a být milován. Je-li tato potřeba zakotvena hluboko v nás, pak je podivné, že existují lidé, kteří svou milovanou polovičku ještě nenalezli. To ale vypovídá spíše něco o nás samých a nějakém problému, který máme, že jsme nebyli schopni učinit se šťastnými.¹²⁵

6 Schopenhauerův odkaz

Schopenhauer byl představitelem německé klasické filosofie konce 18. a první třetiny 19. století. Velmi obdivoval staré východní umění. Konkrétně mu velmi učarovaly vědy či upanišády. V nich, jak sám říkal, spatřoval nejvyšší možný bod, jehož může lidský duch dosáhnout. Obdivoval Immanuela Kanta. Jeho jako jednoho z mála považoval za opravdového filosofa. Dále byl ovlivněn Platónem.¹²⁶

V umění vidí východisko. Díky němu dosahujeme krásy. Navíc kde je krása, je také skutečná pravda.¹²⁷

Je třeba kvůli dalšímu výkladu osvětlit pojem osvícenského optimismu. To hlavně z toho důvodu, že Schopenhauer je přímým opakem tohoto stanoviska. Osvícenský optimismus, zastávaný hlavně osobností Hegela a Schellinga, pracuje na základě rozumového poznání skutečnosti. Roli zde hraje svoboda v našem jednání. Schopenhauer je zde v roli oponenta a lze ho označit za iniciátora poklasického voluntarismu. Podle jeho názoru není člověk svobodný ani v nejmenším. Naopak neustále se za něčím honí a nutí ho k tomu jeho vlastní tělo. Množství žádostí, které jsou uspokojeny, vyvolávají žádosti další. Tak to pokračuje dále v neustálém sledu uspokojování různých potřeb. Podle něj každá touha a potřeba vyvolává také jistou míru utrpení. Lidé zaslepení ukojením tužby jdou, jak se říká, „přes mrtvolu“. Tím je dáno utrpení lidského ducha.¹²⁸

¹²⁴ MØLLEHAVE, Johannes: *Slova útěchy*. 2011, str. 144

¹²⁵ tamtéž, str. 145

¹²⁶ SCHOPENHAUER, Arthur: *O filosofech a filosofii*. 1999, str. 148

¹²⁷ MAJOR, Ladislav: *Dějiny poklasické filozofie v 19. a na počátku 20. Století*. 1991, str. 16

¹²⁸ SCHOPENHAUER, Arthur: *O filosofech a filosofii*. 1999, str. 149

Bohužel v dnešní uspěchané době vítězí ti nejotrlejší, kteří mají téměř nulové zábrany. Schopenhauer si myslí, že se na smyslu lidského života během dějin nic nemění. Jeho názor se odlišuje od Hegela a Schellinga, kteří spoléhají na pokrok v průběhu času. Schopenhauer vidí jen několik vyvolených, kteří usilovnou prací na odpoutání se od tužeb, dosáhli vytouženého stavu blaženosti. Hegel a Schopenhauer byli velcí nepřátelé jak v osobním, tak ve filosofickém životě. Hegel zastává názor, že člověk je svobodný. To Schopenhauer tvrdě odmítá.¹²⁹

Pro dokreslení představy, jaký vztah panoval mezi Schopenhauerem a Hegelem, je nutné uvést, že Schopenhauer vždy Hegelovi věnoval velmi tvrdá slova kritiky. Snad tomu tak bylo pro spory, které s ním měl na univerzitě v Berlíně, kde byl také profesorem. Přesto se Schopenhauer dokázal přenést přes osobní nevraživost vůči nespočtu dalším filosofům a nechat se inspirovat jejich myšlenkami.¹³⁰

Schopenhauer se nechal inspirovat Kantovou teorií poznání, kterou se snažil důkladněji propracovat. Oponoval mu v tom, že jevový svět lze ještě dále překročit pomocí vnitřní zkušenosti. Aby bylo vysvětleno, má za to, že veškerá naše přání jsou výsledkem v nás ukryté vůle k životu.¹³¹

¹²⁹ SCHOPENHAUER, Arthur: *O filosofech a filosofii*. 1999, str. 150

¹³⁰ MAJOR, Ladislav: *Dějiny poklasické filozofie v 19. a na počátku 20. Století*. 1991, str. 13

¹³¹ SCHOPENHAUER, Arthur: *O filosofech a filosofii*. 1999, str. 151

7 Závěr

Původně jsem vybrala toto téma ze zájmu pramenícího z četby knihy „O smrti“ od Arthura Schopenhauera. Během psaní této práce a komparace s Friedrichem Nietzsche se můj pohled trochu změnil. Nyní musím přiznat, že se přikláním spíše na stranu Nietzscheho. Myslím si, že naše myšlenky se více shodují. Svým podrobným výkladem k různým tématům a postupným dosažením závěrů mi dokázal, že Schopenhauerův pohled je i v mých očích až příliš pesimistický. To ale neznamená, že bych jej za jeho myšlenky odsuzovala. Naopak, díky četbě o jeho osobě a jeho pracích, jsem si vytvořila určitou představu, proč tomu tak bylo. Všechny ústrky, které zažil v dětství, neúspěchy v lásce, pracovní neúspěchy, to vše vedlo k jeho pokřivenému pohledu na vše krásné, láskyhodné a přející. Byl to jen člověk a jako takový byl celoživotními neúspěchy deptán. Výsledkem byl Schopenhauer jako „pesimista světa“.

Pod svým vlastním filosofickým úsilím se podle jeho slov jedná o rozbor veškerých věcí a souvislostí na jejich základ. Schopenhauer je, jak se zdá, sám velmi pyšný na své dílo. Hlavně na svou urputnou vytrvalost, se kterou se snaží zmíněného základu věci dobrat, sledovat ji a nepustit ze zřetele. Byl za svůj názor, že život je jen utrpením a není žádným darem, tvrdě odsuzován svými filosofickými kolegy, tak i lidmi všeobecně. On se ale pouze snaží svým způsobem dát lidskému životu smysl. Snaží se jej podpořit, ale setkává se s nepochopením a hanou. V práci se tedy snažím zdůvodnit, proč tomu tak bylo. Osvětlit důvody a zmírnit onu nevraživost, kterou snad lidé mohou pocítit při četbě jeho prací.

8 Resumé

This bachelor work is based on comparison of two outstanding philosophic personalities, Arthur Schopenhauer and Friedrich Nietzsche. The aim of this work was to summarize possible approaches to notions love and death. From these point of view to given subject matter we concentrated on the appropriate life orientalism and delineations of its use in personal life.

There is a description of philosophical thinking of Schopenhauer in the first part. I briefly mentioned his life fate and its possible influence on his works.

I worked at Schopenhauer's approach to theme of love and death in the form of analysis in the next chapter. I also used some works of other philosophers whose ideas were assumed by Schopenhauer.

Short part was dedicated to Schopenhauer's eristic dialectic. I mentioned opinions to notion love and death from the point of view of Soren Kierkegaard in the next chapter.

In conclusion I pointed to inspirational influence of Schopenhauer doctrine which is oftentimes confuted but for all that it is appreciable.

The desiderated contribution is sequencing of thoughts, pieces of knowledge and suggestions of both representatives in the form which can provide realistic view even to uninitiated readers. I also tried to apply my own opinion and its use in life of every human because the topic of love and death is detachable part of human life.

9 Seznam použité literatury

BLECHA, Ivan, *Filosofická čítanka*. 1.vydání. Olomouc, 2002. 551 s. ISBN 80-7182-112-8.

DALAJLAMA, *Rady jak umírat a žít lepší život*. 1.vydání. Praha, 2006. 181 s. ISBN 80-7203-707-2.

FROMM, Erich, *Umění milovat*. Praha, 1996. 126 s. ISBN 80-85637-26-X.

HOLUB, Josef, LYER, Stanislav, *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem na k slovům kulturním a cizím*. 2. vydání. Praha, 1968. 526 s.

KIERKEGAARD, Soren, *Bázeň a chvění, Nemoc k smrti*. 1. vydání. Praha, 1993. 249 s. ISBN 80-205-0360-9.

MAJOR, Ladislav, *Dějiny poklasické filozofie v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 1991. 110 s. ISBN 80-7066-462-2.

MANN, Thomas, *Věčné myšlenky*. 1.vydání. Praha, 1948. 125 s.

MATTHEWS, Jack, *Schopenhauerova vůle*. 1. vydání. Vimperk, 2002. 219 s. ISBN 80-7319-012-5.

MOKREJŠ, Antonín, *Erós jako téma Platónova myšlení*. Vyd. Triton, 2009. 124 s. ISBN 978-80-7387-238-0.

MØLLEHAVE, Johannes, *Slova útěchy*. 1. vydání. Praha, 2011. 204 s. ISBN 978-80-7017160-8.

MOORE, Thomas, *Knih o lásce a přátelství*. 3.vydání. Praha, 2007. 275 s. ISBN 978-80-7367-253-9.

NIETZSCHE, Friedrich, *O pravdě a lži ve smyslu nikoli morálním*. 1. vydání. Praha, 2007. 59 s. ISBN 978-80-7298-428-2.

NIETZSCHE, Friedrich, *Mimo dobro a zlo*. Praha, 1996. 218 s. ISBN 80-85974-12-6.

NIETZSCHE, Friedrich, *Nečasové úvahy I*. 2. vydání. Praha, 1992. 168 s. ISBN 80-204-0289-6, ISBN 80-204-0286-1.

NIETZSCHE, Friedrich, *Ecce homo*. 1.vydání. Praha, 1993. 160 s. ISBN 80-206-0270-4.

SHIELD, Benjamin a CARLSON, Richard, *Kniha nejen o srdci aneb originální úvahy o lásce*. 1.vydání. Praha, 1996. 206 s. ISBN 80-85809-25-7.

SCHOPENHAUER, Arthur, *O filosofech a filosofii*. Pelhřimov, 1999. 160 s. ISBN 80-901916-6-5.

SCHOPENHAUER, Arthur, *Životní moudrost*. Praha, 1992. 70 s. ISBN 80-205-0217.

SCHOPENHAUER, Arthur, *Metafyzika lásky*. Olomouc, 1992. 65 s. ISBN 80-901062-1-8.

SCHOPENHAUER, Arthur, *O smrti*. Zvláštní vydání. Brno, 1996. 85 s. ISBN 80-85436-41-8.

SCHOPENHAUER, Arthur, *O vůli v přírodě a jiné práce*. Praha, 2007. 600 s. ISBN 80-200-1547-7.